

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน อัตราการเกิดโรคจิต และการเกิดปัญหาการเจ็บป่วยทางจิตมีเพิ่มขึ้นมากมาย ถึงร้อยละ 14.5 ต่อปี (กองอนามัยครอบครัว. 2527 : 3) และนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาที่ถูกทอดทิ้ง อาจกลายเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ยากต่อการแก้ไขในอนาคต และส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติได้ (คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2524 : 149) เนื่องจากรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาผู้ที่มีปัญหาทางจิตสังคมเป็นจำนวนเงิน 23.02 บาท/ครั้ง (ข่าว ทัศนัญชลี 2527 : 37-39) ทั้ง ๆ ที่ไม่มีความจำเป็นเท่าใดนัก ถ้าหากได้รับการประคับประคองทางจิตใจเป็นอย่างดี รัฐบาลจึงหาทางแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดให้งานสุขภาพจิตเป็นกิจกรรมบริการอย่างหนึ่งในงานสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนได้รับบริการสุขภาพจิตด้านการส่งเสริม ควบคุม ป้องกันโรค รวมทั้งด้านการรักษาพยาบาลฟื้นฟูสภาพอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้รับการพัฒนาทางด้านจิตใจมากขึ้น (อุคม ลักษณะวิจารณ์ 2524 : 32) ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรทางสาธารณสุขที่มีความสามารถเหมาะสมแก่ความต้องการในการสนับสนุนการดำเนินงานด้านสุขภาพจิตดังกล่าว พยาบาลในฐานะเป็นบุคลากรหนึ่งในทีมสาธารณสุข จำเป็นต้องขยายบทบาทความรับผิดชอบมาสู่การส่งเสริมป้องกัน ตลอดจนการรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพจิตมากยิ่งขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาพยาบาลที่จะต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายสาธารณสุขของชาติ เพื่อการผลิตบุคลากรพยาบาลที่สามารถออกไปให้บริการด้านสุขภาพจิตแก่สังคมได้ การพยาบาลจิตเวชจึงถือได้ว่าเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งที่จำเป็นในการเรียนการสอนของวิชาชีพพยาบาล เนื่องจากเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม อารมณ์ และความรู้สึกของบุคคลในภาวะปกติและขณะเจ็บป่วย นอกจากนี้เนื้อหาวิชาส่วนหนึ่งยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเองอย่างมีสติ (Self

awareness) ตลอดจนสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น เพื่อนำไปใช้ในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของบุคคล และให้การปฏิบัติการพยาบาลค่านิจใจของผู้ป่วย และบุคคลอื่น ๆ ทั้งในโรงพยาบาลและชุมชนอีกด้วย ซึ่งความมุ่งหมายของการสอนวิชาการพยาบาลจิตเวชขั้นพื้นฐาน ก็เพื่อช่วยให้การพยาบาลทั่ว ๆ ไปในสถานการณ์ต่าง ๆ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อรุณี ม่วงน้อยเจริญ 2522 : 1) นอกจากนี้ เนื้อหาการพยาบาลจิตเวช จะช่วยให้พยาบาลพัฒนาความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เข้าใจพัฒนาการและปัญหาทางค่านิจใจและอารมณ์ของบุคคล ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จักเป็นศิลปะอย่างหนึ่งในการปฏิบัติการพยาบาลที่นับวันจะเลือนหายไป และไม่มีใครให้ความสนใจ

(Watson 1981 : 244-245)

จากการที่งานสุขภาพจิตได้เข้ามามีบทบาทต่อชุมชนมากขึ้น และจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรพยาบาลที่มีความสามารถในการให้บริการสุขภาพจิตทั้งค่านิจการส่งเสริมป้องกัน การรักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพจิตของประชาชน ผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้พยายามปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพเพื่อสามารถตอบสนองบทบาทใหม่ดังกล่าวของการพยาบาล โดยคำนึงถึงการส่งเสริมป้องกัน รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสภาพจิตของบุคคลเป็นหลัก เน้นที่การปฏิบัติการพยาบาลต่อบุคคลทุกระดับ ทุกวิชาชีพ และทุกสถานที่ ทั้งที่จัดอยู่ในประเภทที่มีสุขภาพจิตดีและมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต และจากการประชุมอบรมฟื้นฟูทางวิชาการ เรื่อง การสอนวิชาการพยาบาลจิตเวชในคลินิก ของกองงานวิทยาลัยพยาบาลสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เมื่อวันที่ 3 - 7 สิงหาคม 2524 พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนวิชาการพยาบาลจิตเวชที่สำคัญ คือ ปัญหาค่านิจหลักสูตรและการจัดโปรแกรมการศึกษา อาจารย์ผู้สอนไม่มีความมั่นใจในเนื้อหาและวิธีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ขาดสื่อการสอน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้นเพื่อการผลิตพยาบาลที่ได้คุณภาพต่อไป เพราะการศึกษาจะเป็นสิ่งที่นำไปสู่การปฏิบัติ หากการศึกษามีคุณภาพก็น่าจะปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพด้วย (ทัศนยา บุญทอง 2522 : 9)

ดังนั้น การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในสถาบันการศึกษาพยาบาล จึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะจะเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจาก

ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาย่างชัดเจนว่า ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในปัจจุบันเป็นอย่างไร และในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบทางด้านการศึกษการพยาบาล จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษามีปัญหาที่มีอยู่ อันึง การที่จะศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นได้คึ้นนั้น จำเป็นต้องเข้าใจถึงสภาพปัจจุบันของสิ่งนั้นด้วยว่าเป็นอย่างไร ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาทั้งสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์มากที่สุดในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวชต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิชาชีพ ในด้าน

- 1.1 เนื้อหาวิชา
- 1.2 การวางแผนการสอน
- ✓ 1.3 วิธีสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- ✓ 1.4 การวัดและประเมินผล
- ✓ 1.5 อุปกรณ์การสอน
- ✓ 1.6 สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน
- ✓ 1.7 สถานภาพของผู้สอน

2. ศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิชาชีพ

ปัญหาในการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิชาชีพ เกี่ยวกับองค์ประกอบทั้ง 7 ด้าน เป็นอย่างไร

2. องค์ประกอบในร่างที่เป็นปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาล จิตเวช ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และอยู่ในปริมาณปัญหาระดับใด

ขอบเขตการวิจัย

1. มุ่งศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาล จิตเวช เฉพาะหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสายบุรี ได้มีการดำเนินการสอนการพยาบาลจิตเวชในหลักสูตรดังกล่าวมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี ทุกสังกัด

2. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาล จิตเวช ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เฉพาะด้านเนื้อหาวิชา การวางแผนการสอน วิจัยสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล อุปกรณ์การสอน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และสถานภาพของผู้สอน เท่านั้น

3. ศึกษาข้อมูลโดยการวิเคราะห์ประมวลการสอน สัมภาษณ์ และใช้แบบ-สอบถามจากผู้บริหาร และอาจารย์พยาบาลจิตเวช เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แสดงถึงการปฏิบัติจริงของผู้ตอบ เกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช และผู้ศึกษาแบบสอบถามตอบตามความรู้สึกจริง ของตนเองเช่นกัน

2. วัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่ต่างกัน ไม่มีผลต่อข้อมูลที่ได้รับ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ รวมทั้งการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ดังกล่าว และการจัดสรรทรัพยากรของผู้สอนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ในการวิจัยครั้งนี้จะครอบคลุมองค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา การวางแผนการสอน วิจัยสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล อุปกรณ์การสอน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และสถานภาพของผู้สอน

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ภาวะที่กำลังดำเนินการอยู่ของการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ระดับวิชาชีพในปัจจุบันของสถาบันการศึกษายามบาล

ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ทำให้ผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามที่คาดหวัง และผู้สอนพิจารณาว่าสิ่งนั้นมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนของตน ในที่นี้หมายถึง ปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมด้านเนื้อหาวิชาการวางแผนการสอน วิธีสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล อุปกรณ์การสอน สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน และสถานการณ์ของผู้สอน

เนื้อหาการพยาบาลจิตเวช หมายถึง เนื้อหาความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ของการพยาบาลจิตเวช และสุขภาพจิตที่กำหนดขึ้นในการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถปฏิบัติการพยาบาลต่อบุคคลทุกคน ทั้งที่มีสุขภาพจิตดี และมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต ทั้งในสถานบริการสาธารณสุขและชุมชน

การวางแผนการสอน หมายถึง การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตลอดจนการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การตั้งจุดมุ่งหมาย การกำหนดเนื้อหาวิชา การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำประมวลการสอนรายวิชา ตลอดจนการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ

วิธีสอนและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมและเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ที่ผู้สอนกำหนดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

การวัดและประเมินผล หมายถึง การพิจารณาตัดสินหรือประเมินว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

อุปกรณ์การสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนหนังสือ ตำราและเอกสาร ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

สภาพแวดล้อมการเรียนการสอน หมายถึง องค์ประกอบทางกายภาพที่สนับสนุน การศึกษาพยาบาลจิตไว้เพื่อประโยชน์ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ในที่นี้ คือ สภาพห้องเรียน และสถานที่ในการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน

สถานภาพของผู้สอน หมายถึง คุณวุฒิ ประสบการณ์ทางคลินิก และทางการ สอน ตลอดจนความสามารถในการสอนของอาจารย์พยาบาล ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการ- เรียนการสอนการพยาบาลจิตเวช และสุขภาพจิตในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิชาชีพ

การพยาบาลจิตเวช หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือทางด้าน จิตใจแก่ประชาชน โดยการส่งเสริมสุขภาพจิต การป้องกันการเกิดปัญหาทางจิต การ รักษาพยาบาลผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจ ตลอดจนการฟื้นฟูสภาพจิตใจของประชาชน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ และทักษะเกี่ยวกับศิลปะแห่งตนเพื่อการรักษา (Therapeutic use of self) ตลอดจนหลักการทางวิทยาศาสตร์ อันประกอบด้วยพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ จิตวิทยา สุขภาพจิตและจิตเวชศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการ พยาบาล

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตวิชาชีพ หมายถึง หลักสูตรการพยาบาลระดับพื้นฐาน ที่มีระยะเวลาการศึกษา 4 ปี โดยรับผู้ที่มีจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และเมื่อ สำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับวุฒิการศึกษา คือ พยาบาลศาสตรบัณฑิต หรือวิทยาศาสตร- บัณฑิต (พยาบาล) หรือ ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร (ระดับวิชาชีพ) และขอรับ ใบประกอบโรคศิลปะสาขากการพยาบาลได้ รวมทั้งสามารถปฏิบัติงานในสายงานการ พยาบาลในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยครั้งนี้

เป็นข้อมูลแก่ผู้บริหารการศึกษาพยาบาล และผู้สอนการพยาบาลจิตเวช ใน การนำไปใช้พัฒนาการ จัดการ เรียนการ สอนการพยาบาลจิตเวช